

Willem ([Slot Dillenburg](#), 24 april 1533 — [Delft](#), 10 juli 1584), prins van Oranje, graaf van [Nassau](#), [Katzenelnbogen](#), [Vianden](#) en [Diez](#), bekend als **Willem van Oranje** of onder zijn bijnaam **Willem de Zwijger**, en in Nederland vaak *Vader des Vaderlands* genoemd, was aanvankelijk [stadhouder](#) voor de [koning van Spanje](#) doch later de initiator, opstandelingenleider van [de Opstand](#) tegen de [landsheer](#) van de [Spaanse Nederlanden](#), [Filips II](#).

De [Tachtigjarige Oorlog](#) had als eindresultaat dat de [Noordelijke Nederlanden](#) zich in 1648 als onafhankelijke staat afscheidden van de [Zuidelijke Nederlanden](#), die onder Spaanse [soevereiniteit](#) bleven. In de kronieken, brieven en documenten van de [16e eeuw](#) wordt soms gesproken over *de Opstand*. Ook in de hedendaagse literatuur wordt het begin van de Tachtigjarige Oorlog veelal weer aangeduid met *de Opstand* of *de Nederlandse Opstand*.^[1]

De lijfspreuk van de prins was *Je maintiendrai* (*Ik zal handhaven*). Aan het eind van zijn leven breidde de prins deze uit: *Je maintiendrai l'honneur, la foy, la loi de Dieu, du Roy, de mes amis et moy* (*Ik zal de eer, het geloof en de wet van God, van de koning, van mijn vrienden en mij handhaven*).

Inhoud

[\[verbergen\]](#)

1 Jeugd (1533-1555)

2 Raadsman van Filips II (1555-1559)

3 In de oppositie (1559-1566)

4 Strijd vanuit Duitsland (1567-1572)

5 Strijd in Holland en Zeeland (1572-1576)

6 Het onbereikbare ideaal (1576-1579)

7 Laatste levensjaren (1579-1584)

- o 7.1 Parma slaat terug; Plakkaat van Verlatinghe
- o 7.2 Moord en terechtstelling van de moordenaar

8 Nalatenschap en betekenis

9 Chronologie

- o 9.1 1530 - 1550
- o 9.2 1550 - 1560
- o 9.3 1560 - 1568
- o 9.4 1568 - 1580
- o 9.5 1580 - 1584

10 Huwelijken en kinderen

11 Voorouders

12 Bibliografie

13 Varia

14 Externe links

[bewerken] Jeugd (1533-1555)

Willem van Oranje geschilderd door [Anthonie Mor](#) omstreeks 1554

Willem van Oranje werd geboren als oudste zoon van [Willem de Rijke](#), graaf van Nassau, en [Juliana van Stolberg](#). Zijn vader had uit een eerder huwelijk al een dochter en ook zijn moeder had uit een eerder huwelijk al vier kinderen. Geen van deze kinderen werd opvolger en stamhouder van het geslacht [Nassau](#). Een stamhouder had de opdracht de belangen van zijn familie te waarborgen. Op 4 mei 1533 werd Willem onder grote belangstelling gedoopt. Na Willem werden in het huwelijk van Willem de Rijke en Juliana van Stolberg nog vier zoons geboren:

- [Jan](#) (1535-1606)
- [Lodewijk](#) (1538-1574)
- [Adolf](#) (1540-1568)
- [Hendrik](#) (1550-1574)

Ook werden nog zeven dochters geboren. Willem de Rijke was alleen rijk aan kinderen. Van de zoons zou alleen de tweede (Jan van Nassau) een natuurlijke dood sterven. De anderen zouden of omkomen in de strijd (Lodewijk, Adolf en Hendrik) of worden vermoord (Willem).

Tot zijn elfde levensjaar kreeg Willem een opvoeding in [lutherse](#) zin op het stamslot Dillenburg in Duitsland. Zijn moeder was overtuigd protestant en bracht dat over op haar kinderen.

In 1544 stierf een neef van Willem, [René van Chalon](#), die in 1530 door een erfenis onder meer het onafhankelijke prinsdom [Orange](#) verworven had. Omsloten door [Frankrijk](#), was het een twistappel tussen Frankrijk en het [Duitse rijk](#), de officiële soeverein. De 26-jarige René had bij testament bepaald dat Willem van Nassau zijn opvolger zou worden. Ook keizer [Karel V](#) van het Duitse rijk stemde hiermee in. De

elfjarige Willem erfde hierdoor het prinsdom Oranje met de prestigieuze titel van Prins. Naast de lijfspreuk *Je maintiendrai Chalons* dus ook de titel [prins van Oranje](#).

Aan dit prinsdom waren zeer belangrijke voorrechten en bezittingen in de Nederlanden verbonden. Karel V verbond aan deze erfenis wel de voorwaarde: overgang tot het rooms-katholieke geloof en opvoeding aan het hof in Brussel. Om het familiebelang van de Nassaus gingen de ouders en Willem hiermee akkoord.

Aan het hof van keizer Karel werd het kind, de prins van Oranje, ingewijd tot diplomaat. Er ontstonden contacten op allerlei niveaus. [Fernando Álvarez de Toledo](#), hertog van Alva en staatssecretaris [Granvelle](#) leerde hij kennen. Ook kreeg hij in 1545 Karel V te zien, toen deze uit Duitsland naar Brussel was teruggekeerd, en in 1549 Karels zoon [Filips](#), die vanuit Spanje kwam.^[2] Het bleek dat de jonge prins van Oranje zich uitstekend wist te redden. Zijn levenshouding werd gekenmerkt door optimisme en welsprekendheid. Hij bleek over diplomatieke gaven te beschikken. Hij kreeg zijn bijnaam de Zwijger niet vanwege zwijgzaamheid, maar vanwege zijn gewoonte nooit het achterste van zijn tong te laten zien.

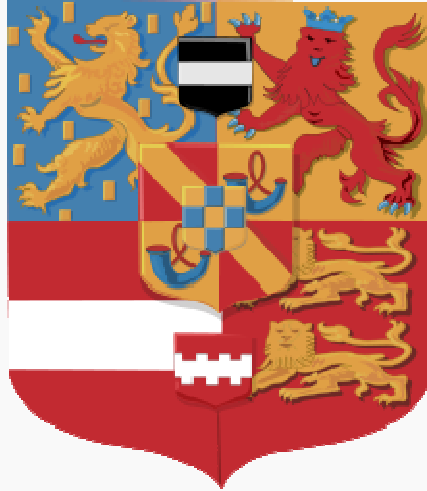
Op 8 juli 1551 trad de 18-jarige prins Willem in het huwelijk met [Anna van Egmont](#). Zoals gebruikelijk in zijn kringen was het huwelijk gebaseerd op berekening en familiebelang. Door dit huwelijk vergrootte Willem van Oranje zijn belangen in de Nederlanden. De Nederlanden bestonden in die tijd uit [17 provinciën](#). Op 19 december 1554 werd Willem's eerste zoon geboren: [Philips Willem van Oranje](#).

De ster van de jonge prins Willem aan het hof van Karel V rees gestaag. Hij werd een van de belangrijkste edelen aan het hof. Toen Karel op 25 oktober 1555 terugtrad als koning van Spanje, keizer van Duitsland en [heer der Nederlanden](#), leunde hij bij deze plechtigheid gehouden in [Aula Magna](#), op de schouder van deze 22 jaar jonge prins. Hieruit sprak een groot vertrouwen van Karel V in Willem van Oranje. Tegen zijn zoon Filips II zei Karel over prins Willem: *Houd deze jongeman in ere, hij kan je waardevolste raadgever en steun zijn*. In deze tijd toonde Willem van Oranje zich een trouw zoon van de rooms-katholieke kerk.

[\[bewerken\]](#) Raadsman van Filips II (1555-1559)

Karel V

Het wapen van Willem van Oranje

Filips II

In 1555 werd [Filips II](#) heer der Nederlanden en het jaar daarop ook koning van Spanje, waar hij overigens al vanaf 1539 als regent voor zijn vader optrad. Filips II was een overtuigd aanhanger van de rooms-katholieke kerk. De reeds in 1550 ingevoerde strenge ['plakkaten'](#) tegen de aanhangers van [Maarten](#)

[Luther](#) hadden zijn volledige instemming. Hij zag het als zijn levensdoel om één groot rijk te scheppen met slechts één godsdienst, het rooms-katholicisme. Op dit punt wilde Filips van geen wijken weten. De koning was een vroom, ernstig en sober mens. Hij was ook achterdochtig en kon slecht delegeren.

Prins Willem was daarentegen opgewekt, sociaal vaardig en ambitieus. Hoewel trouw aan de rooms-katholieke kerk, had hij waardering voor de kritische humanist [Erasmus](#). De koning trachtte nadrukkelijk Willem van Oranje aan zich te binden. In 1556 werd Willem ridder in de [Orde van het Gulden Vlies](#). In het kader van de vredesonderhandelingen met Frankrijk, die in april 1559 zouden leiden tot de [vrede van Cateau-Cambrésis](#), kreeg Willem van Filips belangrijke diplomatieke opdrachten. Daardoor leerde hij de groten van Europa kennen. Hij ontmoette de koning van Duitsland, de koning van Frankrijk en was samen met de hertog van Alva een van de belangrijkste raadsheren van Filips. Willem werd bovendien door Filips benoemd tot stadhouder van [Holland](#), [Zeeland](#) en [Utrecht](#).^[3] Echter, tussen Filips en de Nederlandse adel boterde het niet erg. Filips maakte liever gebruik van raadgevers van elders, zoals de Spanjaard [Ruy Gómez de Silva](#) en de topdiplomaat van Franse afkomst [Nicolas Perrenot de Granvelle](#), die zijn vader al zo goed gediend had. Toen Filips in het najaar van 1559 naar Spanje vertrok, was geen enkele Nederlandse edelman daar echt rouwig om. Volgens niet geheel bevestigde bronnen zou hij prins Willem bij het afscheid hebben toegevoegd: *Niet de Staten, maar jij, jij, jij*. Filips was kennelijk vooral in Willem teleurgesteld. Ze zouden elkaar nooit meer zien.

In juni 1559, dus na het sluiten van de [Vrede van Cateau-Cambrésis](#), zou Willem van Oranje nog een ontmoeting hebben gehad met de Franse koning. In zijn [Apologie](#) uit 1580, toen hij vogelvrij was verklaard door Filips, kwam Willem op deze ontmoeting terug. De Franse koning zou hem mededelingen hebben gedaan over het gezamenlijke plan van de katholieke vorsten Hendrik en Filips om door middel van [inquisitie](#), vervolging, tirannie en plakكاتen deze ketterij in Frankrijk en in de Nederlanden uit te roeien. Willem van Oranje geeft in zijn Apologie aan dat naar aanleiding van dit gesprek zijn weerstand en verzet tegen Filips zouden zijn ontstaan. Hierin lezen we over deze zaak het volgende:

Ik wil gaarne toegeven dat ik toen een grote mate van medelijden voelde met zovele mensen van eer die aan de dood overgeleverd waren; tevens voelde ik mee met dit land, waarmee ik zozeer verbonden ben en waar men dacht een zekere vorm van inquisitie in te voeren die wreder zou zijn dan de Spaanse.

Sommige geschiedkundigen betwijfelen de historiciteit van deze ontmoeting sterk. Klink stelt in *Opstand, politiek en religie bij Willem van Oranje* dat de argumenten voor ontkenning niet sterk zijn.^[4] Tot 1559 zou Willem koning Filips in ieder geval nog loyaal dienen. De weerslag daarvan is te lezen in het Nederlandse volkslied: *Den koning van Hispanje heb ik altijd geëerd*.

[\[bewerken\]](#) In de oppositie (1559-1566)

Granvelle

Filips II benoemde in 1559 [Margaretha van Parma](#) tot [landvoogdes](#) voor de Nederlanden. De feitelijke machthebber was echter een vertrouweling van Filips, [Antoine Perrenot de Granvelle](#) als adviseur van Margareta, die in 1561 bovendien aartsbisschop van [Mechelen](#) werd. Er was ook een [Geheime Raad](#) waarin vertrouwelingen van Filips waren opgenomen. Filips voerde strenge plakkaats voor de vervolging van de protestanten in. Op het punt van het rijksbestuur streefde hij naar een krachtig centraal gezag, ten koste van lokale privileges, waaronder bijvoorbeeld de eigen belastingpolitiek van de [Staten-Generaal](#). Vooral de invoering van de [Tiende Penning](#) riep heel wat spanning en weerstand onder de burgers op. De politiek inzake de religie en het landsbestuur gaf ook spanning met de adel in de Nederlanden. Onder de hoge adel kwamen onder anderen [Filips van Montmorency](#), graaf van [Horne](#), [Lamoraal](#) graaf van Egmont en Willem van Oranje in verzet. Op 11 maart 1563 stuurden prins Willem, Horne en Egmont een scherpe en waarschuwendende brief aan koning Filips II. Het resultaat van dergelijke brieven was echter averechts. Het deed Filips II zich nog meer vastbijten in zijn voorgestane intimidatiepolitiek.

De achterdocht van Filips II tegen prins Willem werd bovendien gevoed door Willems huwelijk, na het overlijden van Anna van Egmont in 1558, met [Anna van Saksen](#) op 25 augustus 1561 in Leipzig. Uit het oogpunt van familiebelangen was dit huwelijk nauwkeurig overwogen. Door dit huwelijk kreeg prins Willem belangrijke relaties onder de Duitse vorsten. Willem van Oranje was in deze tijd weliswaar nog steeds rooms-katholiek, maar Anna was een dochter van de lutherse keurvorst van Saksen, [Maurits van Saksen](#).

De Geheime Raad kreeg steeds meer invloed op de feitelijke gang van zaken. De [Raad van State](#) werd als regeringscollege amper serieus genomen. De prins protesteerde door van juni 1563 tot augustus 1564 uit de vergaderingen van de Geheime Raad weg te blijven. Najaar van 1564 wendde de Raad van State zich opnieuw tot Filips over de gevolgen van de gevoerde politiek. In de besluitvorming over de brief aan de koning sprak prins Willem op 31 december 1564 een beroemde rede uit, de zogenaamde 'Oudejaarsrede'. De rede behoort tot de hoogtepunten in de Nederlandse geschiedenis, maar slechts delen zijn bewaard gebleven. In deze urenlange rede voerde hij openlijk en duidelijk een pleidooi voor gewetensvrijheid van de onderdanen. Lange tijd is hieruit door latere geschiedschrijvers de volgende zin

uit geciteerd: *Ik kan niet goedkeuren dat vorsten over het geweten van hun onderdanen willen heersen en hun de vrijheid van geloof en godsdienst ontnemen.* Dit is echter onvolledig, want bijvoorbeeld [Viglius](#) noteerde dat hij had gezegd: *En hoewel hij [Willem van Oranje] zelf besloot te hechten aan de katholieke godsdienst, kon het hem echter niet behagen, dat vorsten willen heersen over het geweten van mensen, en hen de vrijheid van geloof en godsdienst ontnemen.*^[5] Dat Willem hier zou hebben gezegd dat hij hechtte aan het katholieke geloof, zou ongemakkelijk kunnen zijn voor Nederlandse (protestantse) geschiedschrijvers, en het eerste zinsdeel wordt dan ook nog steeds vaak weggelaten; feit blijft dat Willem van Oranje pas eind 1573 weer protestants werd (zie verderop).

Op 18 januari 1565 bracht Egmont de wens van de Raad van State over aan Filips II. In de beruchte [Brieven uit het bos van Segovia](#) wees Filips het verzoek van de Raad van State radicaal af. De plakkaten werden zelfs verscherpt, mede naar aanleiding van de besluiten van het [Concilie van Trente](#) dat de protestanten vervloekte in 126 'anathema's'. Bovendien moesten de belastingmaatregelen zo nodig met geweld worden ingevoerd. De centralisatie van de besluitvorming werd doorgedrukt. Het conflict tussen Filips en prins Willem was een feit. De aanloop naar de Opstand was begonnen. Op 25 december 1565 werd het [Verbond der Edelen](#) opgericht.^[6] Willem wachtte de komst van Alva echter niet af. Hij vluchtte in april 1567 met zijn gezin naar Duitsland, waarna markies [Maximilien de Hénin-Liétard](#) op [17 juni 1567](#) benoemd werd tot stadhouder van Holland, Zeeland en Utrecht en deze Willems functie als stadhouder dus overnam. Alleen Willems 12-jarige zoon [Filips Willem](#) bleef achter in Leuven, waar hij studeerde. Hij werd in 1568 afgevoerd naar Spanje, om een goede katholieke opvoeding te krijgen. Willem zou hem nooit meer terugzien. Margaretha trad af als landvoogdes uit protest tegen Alva, die haar betrekkelijk verzoeningsgezinde beleid doorkruiste. Alva werd benoemd als haar opvolger.

[\[bewerken\]](#) Strijd vanuit Duitsland (1567-1572)

Willem van Oranje op latere leeftijd

Op 13 maart 1567 vond bij Antwerpen de [Slag bij Oosterweel](#) plaats. [Philips van Lannoy](#), Heer van Beauvoir en kapitein van de lijfwacht van Margaretha van Parma, versloeg in deze slag een leger van

de [Geuzen](#) onder leiding van [Jan van Marnix](#), Heer van Toulouse. De overlevende gevangengenomen Geuzen werden niet als krijgsgevangenen maar als ketterse rebellen beschouwd en als zodanig behandeld. Ze werden ter dood gebracht op het rad of aan de galg. Willem van Oranje was o.a. burggraaf van Antwerpen, en weigerde zelf en verbood ook de Antwerpenaren om vanuit de stad de Geuzen te hulp te komen. Toch viel op 16 december 1567 in de [Raad van Beroerten](#) het besluit om ook prins Willem van Oranje te vervolgen. De dagvaarding werd al in januari 1568 openbaar gemaakt. Al zijn bezittingen in de Nederlanden werden verbeurd verklaard en zijn zoon Philips Willem werd naar Spanje afgevoerd om daar een degelijke katholieke opleiding te krijgen. De prins begon vanuit de Dillenburg in Duitsland met het aanwerven van troepen en nam de wapens op tegen de hertog van Alva. Willem van Oranje rechtvaardigde zijn verzet tegen de koning en weersprak de beschuldiging en veroordeling door de Raad van Beroerten in de volgende documenten:

1. *La justification du prince d'Oranges* (de Verantwoordinge). Op het titelblad van dit document staat een Bijbeltekst uit Psalm 37, *De goddeloze beloert de rechtvaardige, en zoekt hem te doden. Maar de Heere laat hem niet in diens handen vallen en houdt hem niet voor onrechtvaardig, ook al wordt hij geoordeeld*(Psalm 37:32-33). Een Bijbeltekst die in verdedigingsgeschriften vaak voorkomt.
2. *Summarische Anzeige*.
3. *Printzische Entschuldigung*. Recent onderzoek van Klink heeft aan het licht gebracht dat in de *Printzische Entschuldigung* verzetsmotieven van Luther en Calvijn terugkomen.

Hierna lanceerde Oranje zijn [eerste invasie](#) in de Nederlanden. Zijn zwager [Willem IV van den Bergh](#) werd als eerste verslagen in de [slag bij Dalheim](#) (25 april 1568). Op 25 mei 1568 leverde een legertje van Oranje, onder leiding van zijn broer Lodewijk, slag tegen de koningsgezinden onder leiding van de stadhouder van Groningen, [Jan van Ligne, graaf van Arenberg](#) in de [Slag bij Heiligerlee](#). Het was een overwinning voor de opstandelingen, maar hier sneuvelde wel Willems broer Adolf. Alva wist het effect te neutraliseren door de onthoofding op 6 juni 1568 op de markt in Brussel van Egmont en Horne. Daarna ging het slecht met de krijgsverrichtingen van Oranje. Hij verloor in 1568 de [Slag bij Jemmingen](#) in het toen reeds volledig calvinistische [Oost-Friesland](#). Ook in Brabant verloor hij de [slag bij Geldenaken](#) tegen Alva op 22/23 oktober 1568. Alles bij elkaar leverde het jaar 1568 militair-strategisch slechts winst voor de Spanjaarden, en de financiële middelen van de prins waren eigenlijk uitgeput. Wel trachtte Willem in de volgende jaren, 1569-1571, slag te leveren, maar blijvende winst of opstand onder de bevolking leverde dit alles niet op. De door de prins verwachte steun vanuit Duitsland was ook zeer gering. Zijn hoop op steun van de [Hugenoten](#), die te lijden hadden onder de Spaanse interventie in de [Hugenotenoorlogen](#) in Frankrijk, bleek ijdel te zijn. Van een opstand onder de gewone bevolking in de Nederlanden was ook geen sprake. Wel ontving de prins enige steun van her en der verspreide en vervolgde [calvinisten](#), hoewel hijzelf nog geen calvinist was. Dezen woonden in Emden (Oost-Friesland), Londen, Frankfurt, Straatsburg, etc., waar vluchtelingengemeenten waren. Militaire steun kreeg de prins van de [watergeuzen](#), wier bezittingen ook geconfisqueerd waren. Aan hen reikte hij [kaperbrieven](#) uit om Spaanse schepen te plunderen.

[\[bewerken\]](#) Strijd in Holland en Zeeland (1572-1576)

De druk op de bevolking nam toe. Alva voerde de [Tiende Penning](#) in, een vorm van belasting die enorm veel verzet opriep. De Nederlanden werden in 1571 door de [pest](#) geteisterd. Duizenden calvinisten vluchtten het land uit. In 1572 werden Naarden en Mechelen uitgemoord door Alva's troepen, bij wijze van

intimidatie, die echter averechts werkte. Zelfs in het katholieke zuiden, in Brussel, ontstond een winkelstaking tegen de belastingvoorstellen van Alva.

Tijdens toenemende spanningen veroverden de watergeuzen op 1 april 1572 [Den Briel](#). Weliswaar gingen deze watergeuzen wel vaker aan land om te roven en te plunderen, maar omdat ze niet meer in Engeland mochten verblijven besloten ze op 1 april 1572 in Den Briel te blijven en hesen de geuzenvlag boven Den Briel. De invloed op latere ontwikkelingen van deze verovering van Den Briel waarbij, ondanks Willems voorafgaand verbod hiertegen, ook negentien monniken werden vermoord, kan moeilijk worden overschat. Bloedbaden door de calvinistische factie en watergeuzen zoals de moord op de katholieke [Martelaren van Gorcum](#), werden niet meer bestraft. De inname van Den Briel bleek uiteindelijk een signaal voor een algemene volksofstand waar Oranje en zijn broers al vijf jaar op uit waren. Onmiddellijk riep de prins de bevolking der [Nederlanden](#) in een schrijven van 14 april 1572 ^[7] op tot verzet tegen de koning van Spanje en heer van de Nederlanden. Op 6 april 1572 verklaarde Vlissingen zich voor de prins. Op 1 mei volgde Terneuzen, op 3 mei Veere, en 21 mei Enkhuizen, strategisch gelegen aan de [Zuiderzee](#). Binnen twee maanden schaarden 26 steden in Holland en Zeeland zich achter de prins. Deze steden hadden binnen hun muren grote invloedrijke [Calvinistische](#) - en tevens kleinere [Lutherse](#)-gemeenschappen. In het najaar van 1572 waren in Holland en Zeeland alleen de steden Amsterdam, [Middelburg](#) en [Goes](#) nog in Spaanse handen - in deze steden was de burgerij goeddeels rooms-katholiek gebleven. Andere steden kozen tegen de koning, voor de prins. Het jaar 1572 vormde zo een belangrijk keerpunt in de geschiedenis van de Opstand. De gruwelijke moorden door de opstandelingen en geuzen op katholieke geestelijken in [Den Briel](#) op [9 juli 1572](#), in Roermond op 23 juli en in andere gebieden van de Nederlanden, werden door Willem niet publiekelijk veroordeeld, ondanks zijn vroegere pleidooien voor [godsdienstvrijheid](#).

In heel Europa werd met afschuw gereageerd op het nieuws van de wreedheid die Willem van Oranje's troepen aan de dag legden bij de inname van Roermond op 23 juli 1572.^[8] Nadat zij met geweld was ingenomen, werd de stad niet alleen geplunderd, maar ook werden vele van haar katholieke geestelijken waaronder 12 monniken van de [kartuizerorde](#) gruwelijk vermoord (de [Martelaren van Roermond](#)).^{[9][10][11]} De Prins was hiervan op de hoogte, maar greep niet in en veroordeelde de calvinistische daders ook later niet.^[12]

Marnix van Sint Aldegonde

De [Staten van Holland vergaderden van 15 tot 29 juli in Dordrecht](#). De prins zond [Filips van Marnix van Sint-Aldegonde](#) als zijn gezant naar deze vergadering. Hij gaf Marnix een duidelijke instructie, met dagtekening van 13 juli 1572, mee.^[13] Oranje hoopte weer op steun van de Franse [Hugenoten](#), maar na de [Bartholomeusnacht](#) later die zomer van 1572, tijdens de zogenaamde Bloedbruiloft (24 en 25 augustus 1572), leek dit uitgesloten gezien de enorme verzwakking van de Franse protestantse adel door het bloedbad. Ook door financiële tekorten verliep de strijd in Brabant desastreus. Alva wist in het najaar zonder slag of stoot de stad Mechelen te heroveren. De prins trok zich daarop terug naar Holland. Op 20 oktober 1572 was hij in Enkhuizen. In [Ransdorp](#) werden in de daaropvolgende november 1572 door Willems bondgenoot en fanatieke geuzenleider [Diederik Sonoy](#) niet alleen het dorp zelf, maar ook talrijke franciscanen gruwelijk vermoord. In december 1572 begon het beleg van Alva rond Haarlem. In diezelfde tijd leverde Willem de [Renaissancegeleerde](#) en priester [Cornelis Musius](#) aan Lumey uit, nadat Willem van Oranje in november 1572 tijdens een diner met protestantse leiders meegelachen had om de priesterkleding van Musius, prior van het [Sint Agathaklooster](#) in Delft, waar de prins vaak verbleef. Musius, een persoonlijke vriend van Willem, werd op bevel van de prins gearresteerd na uit angst voor de Calvinisten Delft verlaten te hebben. De prins van Oranje verhinderde echter niet, dat Musius een gruwelijke dood aan de [strop](#) stierf. Van een latere veroordeling van het schijnproces tegen Musius door Willem is ook geen sprake, hetgeen talrijke katholieke edelen en burgers argwanend maakte tegenover de Opstand. In de jaren 1572-1576 wist de prins wel vele Hollandse en Zeeuwse steden te bewegen tot een opstand tegen Filips. In december 1573 hield de prins een toespraak tot de kapiteins van de Zeeuwse vloot. Zo diep was de indruk die zijn woorden maakten, dat de officieren als één man uitriepen te zullen vechten tot de laatste druppel bloed, al zouden ze een jaar geen geld ontvangen en ook alles verliezen wat zij bezaten.^[14]

Bij de protestanten kon de prins geen kwaad doen; de katholieken echter bleven terughoudend, mede door de bloedbaden tegen katholieke geestelijken door de opstandelingen. De tot dan toe formeel nog katholieke prins van Oranje ging eind 1573 weer over naar het protestantisme - nu in zijn Calvinistische vorm, waar hij tot zijn elfde levensjaar Luthers was opgevoed. Hij bezocht in deze periode verschillende steden in Holland en Zeeland. De situatie bleef wankel. Haarlem gaf zich in juli 1573, na een beleg van 9 maanden, over aan de Spanjaarden. Alkmaar wist echter een Spaans beleg te doorstaan, tot het op 8 oktober 1573 door de watergeuzen werd [ontzet](#).

Op 18 december 1573 verliet Alva de Nederlanden. Zijn missie was mislukt. Volgens [Voltaire](#) heeft de Spaanse hertog in zijn campagne ruim 15.000 Nederlanders ter dood laten brengen. Zijn opvolger was [Requesens](#). In april 1574 sneuvelden de jongere broers van Willem, Lodewijk en Hendrik, in de [Slag op de Mookerheide](#), maar in mei werd de Spaanse vloot op de Zuiderzee verslagen door de watergeuzen, onder leiding van admiraal [Lodewijk van Boisot](#). Middelburg werd door de geuzen ingenomen en Leiden werd op 3 oktober 1574 door admiraal Boisot [ontzet](#). Oranje legde in oktober 1574 in de [Staten van Holland](#) belangrijke verklaringen af over de voortgang en het doel van de Opstand. Via zijn netwerk zocht hij in Engeland, Frankrijk en onder de Duitse vorsten steun.

Zijn huwelijk met Anna van Saksen was inmiddels ontbonden, nadat zij krankzinnig verklaard was. In 1568 was zij wel de moeder geworden van [prins Maurits](#). Op 12 juni 1575 trouwde de prins met [Charlotte de Bourbon](#). In tegenstelling tot de andere huwelijken, zo blijkt uit zijn briefwisseling, ging het hier niet om een huwelijk uit louter berekening maar om wederzijdse genegenheid. Op 11 juli 1575 droegen de Staten van Holland en Zeeland aan prins Willem de [Hoge Overheid](#) op.^[15]

[\[bewerken\]](#) Het onbereikbare ideaal (1576-1579)

In maart 1576 overleed landvoogd Requesens plotseling, terwijl Spanje in ernstige financiële moeilijkheden verkeerde. De onrust nam in de loop 1576 in alle 17 gewesten toe doordat de Spaanse soldaten, die geen soldij kregen, aan het muiten sloegen. De prins speelde hierop in en wist in deze periode in alle gewesten een goede positie te verwerven. Begin 1576 riep bijvoorbeeld Gent de hulp van de prins in tegen de Spanjaarden. De muiterij bereikte een dieptepunt met de [Spaanse Furie](#), toen Antwerpen op 4 november zwaar te lijden had van plundering en brandschatting. De afkeer van Spanje was toen algemeen, zowel onder protestanten als katholieken. Op 8 november 1576 kon Willem daardoor zijn grootste politieke succes boeken met de [Pacifatie van Gent](#). Deze legde de bestaande toestand in alle 17 gewesten van de Lage Landen op het terrein van de religie vast en verenigde die tegen het Spaanse gezag. Op 22 september 1577 werd Oranje feestelijk onthaald in Brussel.^[16] Op 18 september 1577 was Oranje in Antwerpen, de grootste stad van de Lage Landen. De macht en invloed van Oranje bereikten een hoogtepunt. De nieuwe landvoogd [Juan van Oostenrijk](#) moest met lede ogen de intocht van Oranje in Brussel aanzien. 'Als was hij de Messias in eigen persoon', zei Don Juan.

Verzoening met koning Filips en vrijheid van godsdienst voor de calvinisten waren echter niet te combineren. De Pacifatie van Gent liep op een mislukking uit. De calvinisten, die heer en meester waren over Holland en Zeeland, wilden geen vrijheid voor de katholieken die nog een belangrijk deel van de bevolking en zelfs van de lagere adel vormden. De katholieken wilden in de gebieden waar zij de overhand hadden, geen vrijheid voor de calvinisten - die overigens in de Noordelijke Nederlanden buiten de gewesten Holland en Zeeland zeer zwak tot geheel niet vertegenwoordigd waren (in [Friesland](#) bestonden wel [mennonitische](#) gemeenten).

In [april 1577](#) kwam de eerste [Unie van Brussel](#) met de Spaanse landvoogd [Don Juan](#) tot stand, gesloten door de [Staten-Generaal van de Nederlanden](#). Terwijl de eerste Unie van Brussel de gewesten verplichtte het katholiek geloof te behouden of vrij toe te staan (dat laatste voor wat Holland en Zeeland betrof), was de eenzijdig door de Staten-Generaal afgekondigde Tweede of Nadere Unie van Brussel van december 1577 toleranter richting de gereformeerde godsdienst die ook toegestaan moest worden. De tweede of Nadere [Unie van Brussel](#) van de Staten-Generaal die tegemoet wilden komen aan de opstand en ook de

calvinisten verregaande godsdienstvrijheid toestond, werd op 1 februari [1578](#) door koning Filips II de facto beëindigd, door afzetting van de leden van de Staten-Generaal. Willem van Oranje stond vrijwel buitenspel tijdens de Unie van Brussel, ondanks zijn *hoge overheid* over de gewesten Holland en Zeeland.

De [Unie van Atrecht](#) (met name de vrijwel geheel katholieke Franstalige gewesten) en de [Unie van Utrecht](#) (met name de Nederlandstalige gewesten) in 1579 betekenden het begin van de eigen weg van Noord- en Zuid-Nederland. Uiteindelijk bleek Oranje's ideaal van één land met één landheer en religievrijheid te hoog gegrepen.

De noordelijke Nederlanden, verenigd in de Unie van Utrecht, vervolgde onder leiding van de prins en Holland en Zeeland de weg van de Opstand. Verschillende vredesbesprekingen, onder andere in Keulen, liepen op niets uit. Filips wilde onder geen beding vrijheid van godsdienst toestaan.

[\[bewerken\]](#) **Laatste levensjaren (1579-1584)**

[\[bewerken\]](#) **Parma slaat terug; Plakkaat van Verlatinghe**

Alexander Farnese

De laatste jaren van zijn leven waren voor de prins moeilijk. In 1579 kwam [Alexander Farnese](#), de zoon van Margareta van Parma, en latere hertog van Parma, als landvoogd naar de Nederlanden. De hertog van Parma was een geduchte tegenstander, die door militaire en politieke behendigheid het zuiden grotendeels voor de koning wist te behouden. In augustus 1579 ontsnapte Willem tijdens de [slag om Baasrode](#), bij Antwerpen, ternauwernood aan gevangenneming door Spaanse troepen. Op 15 maart 1580 tekende de koning een [vogelvrijverklaring](#) van de Prins van Oranje.^[17] De prins verdedigde zich hiertegen in zijn [Apologie](#). De Staten gaven op 17 december 1581 toestemming de Apologie te laten drukken en uit te geven.

Op Willems initiatief werd de Franse kroonprins, de [Hertog van Anjou](#), naar de Nederlanden gehaald. Hij zou als een soort boegbeeld de soevereiniteit op zich moeten nemen, met als bedoeld effect dat Frankrijk een bondgenoot zou worden tegen de gemeenschappelijke vijand Spanje. Dit liep uit op een heftige competentiestrijd tussen de hertog van Anjou en de Staten-Generaal, die de feitelijke macht wilden blijven uitoefenen. Op 5 juli 1581 droegen de Staten van Holland en Zeeland de *Hoge Overheid* opnieuw op aan de prins van Oranje. Op 26 juli 1581 zwoeren de Staten-Generaal Filips II formeel af als koning in de [Plakkaat van Verlatinghe](#); tot dan toe ging de Opstand in wezen om niet meer dan herstel van traditionele vrijheden en privileges van de provincies. Dit plakkaat is een van de geboortepapieren van de Nederlandse natie. Daarmee was de jonge republiek nog niet van Frans van Anjou af. Op 19 februari

1582 hield hij met zijn troepen een 'blijde inkomst' in Antwerpen om zijn machtspositie te versterken, maar dat liep op een ramp uit. De wantrouwende Antwerpse bevolking vreesde een 'Franse furie' en slachtte 1500 man van zijn Franse troepen af. Daarop hield Anjou het voor gezien en keerde terug naar Frankrijk. Het idee van Willem om Anjou binnen te halen werd hem algemeen kwalijk genomen.

Na Willems vogelvrijverklaring werden er verschillende aanslagen op het leven van de prins gepleegd. Op 18 maart 1582 pleegde [Jean Jaureguy](#) in Antwerpen een mislukte aanslag. Op 5 mei 1582 overleed Charlotte de Bourbon die hem ten koste van haar eigen gezondheid verpleegd had. De prins huwde op 12 april 1583 met [Louise de Coligny](#), dochter van de leider van de Hugenoten in Frankrijk. Op 29 januari 1584 werd [Frederik Hendrik](#) geboren. De toestand in de Nederlanden werd echter zienderogen moeilijker. Parma wist op allerlei gebied het initiatief te krijgen. Op 22 juli 1583 moest Oranje Antwerpen verlaten. In mei 1584 verzoende Brugge zich met Parma. De [Zuidelijke Nederlanden](#) kwamen weer onder Spaanse heerschappij.

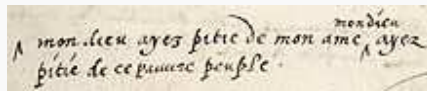
[\[bewerken\]](#) Moord en terechtstelling van de moordenaar

De kogelgaten in de muur, stille getuigen van de moord op Oranje

De kogelgaten in detail

Enkele uren na de moord werd in Delft een vergadering van de Staten Generaal gehouden. In de kantlijn van het verslag schreef iemand de laatste woorden van Willem van Oranje: "*Mon Dieu ayez pitie de mon âme; Mon Dieu ayez pitie de ce pauvre peuple*" (Mijn God, heb medelijden met mijn ziel. Mijn God, heb medelijden met dit arme volk)^[18]

Op 10 juli 1584 pleegde de Fransman [Balthasar Gerards](#) (die zich voordeed als de protestant François Guyon) zijn fatale aanslag. Oranje lunchte die middag met [Rombertus van Uylenburgh](#), burgemeester van Leeuwarden,^[19] zijn zus, zijn vrouw en zijn dochter in het [Prinsenhof](#) te Delft. Oranje wilde van deze Friese rechtsgeleerde in het bijzonder informatie over het unieke Friese rechtssysteem. Na deze maaltijd wilde Oranje de trap naar zijn slaap/werkkamer oplopen en werd van zeer korte afstand door Gerards met een pistool^[20] doodgeschoten. Oranje's laatste woorden waren volgens overlevering: *Mon Dieu, mon Dieu, ayez pitié de moi et de ce pauvre peuple*, wat wordt vertaald als: "Mijn God, Mijn God, heb medelijden met mij en met dit arme volk". Maar volgens een bekritiseerd onderzoek dat in maart 2012 werd gepresenteerd was het vrijwel zeker dat hij dit niet meer heeft kunnen zeggen. Met het schot dat Gerards loste kwamen drie kogels vrij. Eén hiervan ging door het hart van Oranje waarna hij vrijwel zeker op slag dood was, en dus niet meer in staat was deze woorden uit te spreken. De onderzoekers baseerden zich hierbij onder meer op het oorspronkelijke Latijnse sectierapport dat [Pieter van Foreest](#) en [Cornelis Buyssen](#) na de dood van Willem van Oranje opstelden.^[21] De vertaling van dit rapport was echter volgens historici eigzinnig gedaan en strookte niet met het Nederlandstalige verslag dat dezelfde artsen uitbrachten aan de Staten-Generaal. Volgens getuigenverklaringen heeft Willem van Oranje wel nog iets gezegd tegen zijn stalmeester, maar het is onduidelijk wat dat was.^[22]

De moordenaar werd na een wilde achtervolging gegrepen en veroordeeld tot de zwaarste lijfstraf die er beschikbaar was:

"Zijn rechterhand waarmee hij het moorddadige feit gepleegd heeft, zal met een gloeiende tang afgeknepen worden; vervolgens zal men met gloeiende tangen op verscheidene plaatsen op zijn lichaam het vlees afknijpen tot op het bot. Vervolgens vierendele men hem levend waarna het hart uit zijn borstkas gesneden en hem in het gezicht geworpen zal worden. Tenslotte zal men zijn hoofd afhakken waarna zijn vier uiteengetrokken delen op de Haagpoort, Oostpoort, Ketelpoort en de Waterslootsepoort tentoongesteld dienen te worden. Zijn hoofd moet op een staak gespietst en vervolgens bij het voormalige huis van de prins geplaatst worden."

Gerards tartte desondanks zijn beulen, die daardoor meenden dat ze met de duivel zelf te maken hadden. Het hoofd prijkte enige tijd als afschrikwekkend voorbeeld op de stadsmuur tot de priester [Sasbout Vosmeer](#) - hij was [apostolisch vicaris](#) in Delft - het meenam naar de bisschop van Keulen, die er overigens weinig prijs op stelde.

Twee weken na de moord op Willem van Oranje werd op 25 juli 1584 in de [Sint-Janskathedraal](#) van 's-Hertogenbosch uit dankbaarheid het [Te Deum](#) gezongen door [kanunniken](#).^[bron?] Dit uit blijdschap vanwege de dood van de uitvoerder van de uithongeringpolitiek van de stad, die in de meierij van Den Bosch aan tweederde van de bevolking het leven kostte.^[23] Tevens was de bevolking bevreesd voor het mogelijke lot van Den Bosch na een inname door de Staatse troepen van de prins, zoals de plundering en burgermoord die Roermond was overkomen toen Willem van Oranje die stad had veroverd^[11]. De blijdschap was echter van korte duur. Diezelfde avond sloeg de bliksem in de toren en ontstond er grote schade aan de kathedraal. De hoge middentoren brandde geheel af, klokken vielen uit de toren, altaren en het orgel van [Hendrik Niehoff](#) uit 1533 werden onherstelbaar beschadigd. De schilder Hans van de Ven heeft dit tafereel op doek vastgelegd.^[24]

[\[bewerken\]](#) Nalatenschap en betekenis

Welke rol Oranje voor zichzelf had weggelegd, zal wel een eeuwige discussie tussen historici blijven.^[25] De prins overleed^[26] en de zaak van de Opstand leek in deze tijd op een dieptepunt gekomen. De politiek-maatschappelijke alsmede de strategische leiding viel na de dood van de prins feitelijk in handen van de uiterst bekwame landsadvocaat van Holland, [Johan van Oldenbarnevelt](#). Na ongelukkige pogingen om buitenlandse vorsten aan de Republiek te binden via de Franse kroonprins [Frans van Anjou](#) en [Robert Dudley](#), de graaf van Leicester, als vertrouweling van [Elizabeth I van Engeland](#), was rond 1589 de rolverdeling tussen Willem van Oranje's zoon [Maurits van Nassau](#) en Oldenbarnevelt duidelijk. De militaire leiding kwam in handen van Maurits. Van Oldenbarnevelt wist voor de Staten in de loop van circa 15 jaren de zaak van de [Republiek](#) effectief te bepleiten. Zij bleken in staat het tij van de Tachtigjarige Oorlog definitief ten gunste van de Republiek te keren.

Standbeeld van Willem van Oranje op het Plein in Den Haag

Diverse historici oordeelden uitvoerig over Willem van Oranje:

In 1642 geeft [P.C. Hooft](#) zijn [Nederlandse Historiën](#) uit. De geschiedenis van de Opstand en het leven van Willem van Oranje worden uitvoerig beschreven. Het eindoordeel van de [17e eeuwse](#) Hooft over Willem van Oranje is dan nog als volgt:

"Immers dit zal niemand lochenen, dat geen vorst onder de zon ooit vuriger bemind, en hoger geachte mocht worden van zijn onderdanen, dan Zijne Doorluchtigheid geweest is van Hollanders en Zeeuwen".^[27]

De Belgische historicus [Henri Pirenne](#) kwalificeerde de moord op Oranje als een nutteloos misdrijf. Willem van Oranje had immers zijn betekenis al lang verloren. Hij was nauwelijks in staat geweest de opmars van [Parma](#) het hoofd te bieden. De moord op deze prins en opportunistische diplomaat is later door de [Oranjefactie](#) echter flink politiek uitgebuit.

De historicus [Jan Romein](#) rekende hem tot de erflaters van de Nederlandse beschaving. Willem van Oranje stond volgens hem aan de wieg van de Nederlandse natievorming (en zelfs [ethnogenese](#)). De pretenties van de Habsburgers (het stichten van een centraal geleid wereldrijk met één godsdienst) zouden zijn stukgelopen op zijn vasthoudendheid.

Feitelikheden uit het leven van de prins als de plundering en burgermoord in Roermond in 1572 en de brandschatting en burgermoord in de meierij van Den Bosch worden ten behoeve van deze betekenis voor de Nederlandse geschiedenis tot op heden vaak veronachtzaamd of zelfs goedgepraat.

[\[bewerken\]](#) **Chronologie**

[\[bewerken\]](#) **1530 - 1550**

- 24 april 1533: Willem wordt op de [Dillenburg](#) geboren als zoon van [Willem de Rijke](#) en [Juliana van Stolberg](#).
- 22 augustus 1544: Willem verlaat de Dillenburg en vertrekt als erfgenaam van [René van Châlon](#) (gesneuveld bij de belegering van [Saint-Dizier](#)) naar [Brussel](#). Hij krijgt zijn verdere opvoeding aan het hof in Brussel.

[\[bewerken\]](#) **1550 - 1560**

- 8 juli 1551: De prins van Oranje huwt [Anna van Egmont](#), gravin van Buren. Door dit huwelijk krijgt hij grotere belangen in de Nederlanden.
- 29 maart 1552: Willem wordt ingehuldigd als baron van [Breda](#).
- 1552-1555: Hij dient als [overste](#) in het leger van keizer [Karel V](#).
- 25 oktober 1555: Karel V doet afstand van de troon. Zijn zoon [Filips](#) volgt hem op als heer der Nederlanden.
- 24 maart 1558: Anna van Egmont, de eerste vrouw van prins Willem, overlijdt.
- 1558-1559: Willem heeft een buitenechtelijke relatie met [Eva Elincx](#) waaruit een buitenechtelijke zoon [Justinus van Nassau](#) (later onder andere admiraal) voortkomt.
- 1559: Willem wordt door Filips benoemd tot stadhouder van [Holland](#), [Zeeland](#) en [Utrecht](#).

[\[bewerken\]](#) **1560 - 1568**

- 25 augustus 1561: Willem huwt met [Anna van Saksen](#).
- 11 maart 1563: Willem richt samen met de graven van [Horne](#) en [Egmont](#) een scherpe brief aan [Filips II](#).
- augustus 1563 - maart 1564: Prins Willem woont de vergaderingen van de [Raad van State](#) niet bij in verband met zijn protest tegen de godsdienstpolitiek van [Filips II](#).
- 13 maart 1564: [Granvelle](#) vertrekt uit het landsbestuur. Oranje bezoekt weer de vergaderingen van de Raad van State.
- 31 december 1564: Oranje houdt een urenlange rede in de Raad van State over de godsdienstpolitiek, de inquisitie, de Plakkaten en de plaats van de Staten-Generaal. Hij doet publiekelijk de uitspraak: *Ik kan niet goedkeuren dat vorsten over de gewetens heersen*.
- 18 januari 1565: [Egmont](#) is in Madrid om verzachting van het beleid te vragen. [Filips](#) wijst dit af.
- juli 1565: Een graantekort dreigt in de Nederlanden. Er is maatschappelijke onrust.
- 20 oktober 1565: De [Brieven van Segovia](#) komen aan in de Nederlanden. Elke vorm van versoepeling van het ingezette beleid wordt radicaal afgewezen.
- 24 december 1565: De oprichting van het [Verbond der Edelen](#) onder leiding van [Lodewijk van Nassau](#) en [Hendrik van Brederode](#).
- 23 januari 1566: Willem van Oranje verdedigt in een brief aan [Margaretha van Parma](#) een vorm van godsdienstige tolerantie. Protestantenvrijheid van godsdienst moeten hebben.
- 5 april 1566: Het verbond der edelen biedt een smeekschrift aan de landvoogdes aan. Haar raadgever Berlaymont typeert de edelen als **gueux** (bedelaars). Hieruit ontstaat later de naam geuzen.
- 13 juli 1566: Willem van Oranje bezoekt het onrustige Antwerpen. Hij weet de rust te herstellen, mede door de protestanten een zekere vorm van godsdienstvrijheid toe te staan. Oranje heeft hier de eerste ontmoetingen met de calvinisten.

- 10 augustus 1566: In Vlaanderen begint de [Beeldenstorm](#). Oranje had dit verwacht en hoopt erop dat [Filips](#) nu aan de wensen van het volk zal toegeven. De Beeldenstorm houdt aan tot 21 augustus.
- 3 oktober 1566: Oranje heeft een onderhoud met Egmont en Horne. Hij merkt dat beide heren zich niet sterk willen maken tegen [Filips II](#).
- 15 april 1567: Willem vertrekt uit Breda naar Duitsland (Dillenburg). [Maximilien de Hénin-Liétard](#) wordt Willems opvolger als stadhouder.
- 22 augustus 1567: [Alva](#) komt aan in Brussel. Hij is de nieuwe landvoogd.
- september 1567: De [Raad van Beroerten](#) wordt ingesteld. Egmont en Horne worden gevangengezet.
- 16 december 1567: De Raad van Beroerten besluit tot vervolging van Willem van Oranje.
- januari 1568: Willem wordt openbaar gedagvaard voor de Raad van Beroerten. Zijn bezittingen in de Nederlanden worden verbeurd verklaard.
- 14 februari 1568: Willems oudste zoon Philips Willem wordt gevangengenomen en naar Spanje overgebracht.
- 3 maart 1568: Willem antwoordt officieel op de dagvaarding met *La justification du prince d'Oranges*.
- 25 mei 1568: Willem biedt [slag bij Heiligerlee](#) tegen Alva met een leger onder leiding van zijn broer Lodewijk. Adolf sneuvelt in deze strijd.
- 6 juni 1568: Egmont en Horne worden onthoofd te Brussel.
- 22-23 oktober 1568: Willem verliest de slag in [Brabant](#).

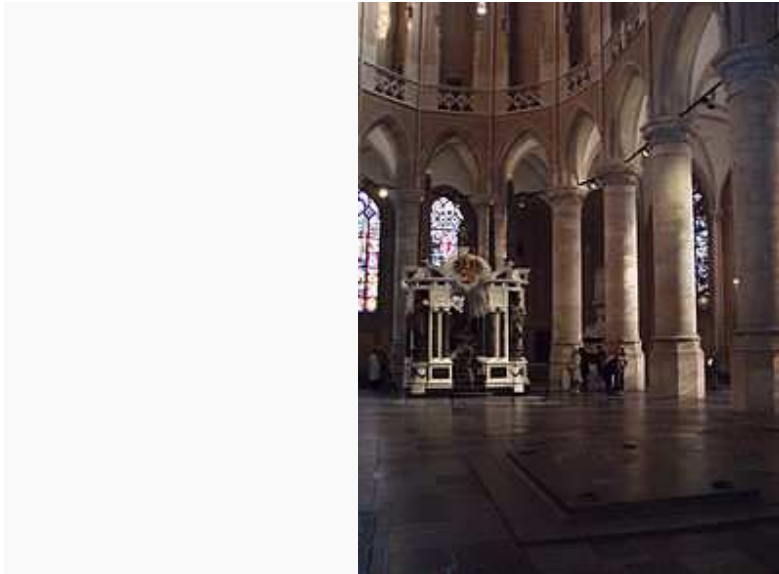
[\[bewerken\]](#) **1568 - 1580**

- 1568-1571: Prins Willem probeert regelmatig slag te leveren met Alva en de Spanjaarden. Alva heeft echter nadrukkelijk de overhand. Steun van elders blijft uit. Ook ontstaat er geen volksopstand in de Nederlanden. De onderdrukingspolitiek van Alva lijkt succesvol.
- 1 april 1572: De [watergeuzen](#) veroveren [Den Briel](#). Onder de bevolking ontstaat brede steun voor Willems verzet tegen de Spanjaarden. De [Opstand](#) begint. Op 6 april verklaart [Vlissingen](#) zich voor de prins. Op 1 mei volgt [Terneuzen](#), eind mei [Enkhuizen](#). Begin juli hebben 26 steden zich voor de prins verklaard. In het najaar van 1572 zijn in [Holland](#) en [Zeeland](#) alleen Amsterdam, Middelburg en Goes nog in Spaanse handen. Alle andere delen van Holland en Zeeland staan achter de prins.
- 15-29 juli 1572: Vergadering van de Staten in Dordrecht. De prins laat zich vertegenwoordigen door [Filips van Marnix van Sint-Aldegonde](#).
- 20 oktober 1572: Terugkomst prins, intocht in [Enkhuizen](#).
- 9 augustus 1573: Oranje zendt een brief aan de Staten ter aanmoediging van de opstand.

Willem van Oranje, Gebrandschilderd Glas 25 in de [Sint-Janskerk](#) in [Gouda](#): "Het ontzet van Leiden"

- 8 oktober 1573: [Alkmaar](#) wordt ontzet.
- oktober 1573: De prins gaat over tot het [calvinisme](#).
- 18 december 1573: [Alva](#) verlaat de [Lage Landen](#). Zijn opvolger is [Requesens](#).
- december 1573: De Spanjaarden slaan het beleg rond [Leiden](#).
- 19 februari 1574: [Middelburg](#) wordt door de watergeuzen genomen.
- mei 1574: De Spaanse vloot wordt op de [Zuiderzee](#) door de watergeuzen verslagen.
- 3 oktober 1574: Leiden wordt door de watergeuzen, onder leiding van admiraal [Lodewijk van Boisot](#), ontzet.
- oktober-november 1574: De prins legt in de [Staten](#) van Holland belangrijke verklaringen af over de voortgang van de Opstand en de voorwaarden voor vrede.
- 12 juli 1575: Prins Willem treedt in het huwelijk met [Charlotte de Bourbon](#).
- 8 november 1576: De [Pacificatie van Gent](#).
- 18 september 1577: Oranje bemiddelt bij de spanningen en onrust in Antwerpen.
- 22 september 1577: Oranje houdt een intocht in [Brussel](#).
- 4 januari 1578: De prins is in [Gent](#).
- 6 januari 1579: [Unie van Atrecht](#).
- 23 januari 1579: [Unie van Utrecht](#).
- 28 juli 1579: De prins legt tegenover de [Staten-Generaal](#) verantwoording van zijn handelen af.

Praalgraf in de Nieuwe Kerk in Delft

[\[bewerken\]](#) 1580 - 1584

- 15 maart 1580: [Alexander Farnese](#) tekent de ban tegen de prins van Oranje.
- 13 december 1580: Willem van Oranje biedt de [Staten-Generaal](#) zijn [Apologie](#) aan. Op 17 december 1580 geven de Staten toestemming de Apologie te laten drukken.
- 5 juli 1581: De [Staten van Holland](#) en [Zeeland](#) erkennen de prins van Oranje als de *Hoge Overheid*.
- 26 juli 1581: De Staten aanvaardden de [Acte van Verlatinghe](#).
- 18 maart 1582: [Jean Jaureguy](#) doet een vergeefse aanslag op het leven van de prins.
- 12 april 1583: De prins huwt met [Louise de Coligny](#).
- 22 juli 1583: De prins moet Antwerpen verlaten.
- november 1583: [Vlaanderen](#) is geheel in handen van [Parma](#).
- 29 januari 1584: [Frederik Hendrik](#) wordt geboren.
- 10 juli 1584: De prins wordt door [Balthasar Gerards](#) vermoord. De lijkschouwing en balseming van de prins wordt uitgevoerd door zijn lijfarts en vriend [Pieter van Foreests](#) samen met [Cornelis Busennius](#).
- 3 augustus 1584: Het lichaam van de prins wordt in het koor van de [Nieuwe Kerk](#) in Delft bijgezet in een tijdelijk grafmonument. Op een onbekend tijdstip is de kist met het lichaam van de prins in een kelder onder het koor bijgezet. Deze kelder is nu deel van de Koninklijke [Grafkelders van de Oranjes](#) onder en achter het tussen 1614 en 1623 gebouwde [praalgraf van Willem van Oranje](#). Het hart van de prins blijkt bij de balseming apart te zijn gehouden. Het werd in een kleine loden doos teruggevonden onder de [gisant](#).

[\[bewerken\]](#) Huwelijken en kinderen
